

Contactpersoon: Berthe Brouwer, b.brouwer@natuurenmilieu.nl,
Programmaleider plantaardige landbouw

7 mei 2024, Utrecht

Geachte leden van de Vaste Kamercommissie LNV,

Op 14 mei vindt het Commissiedebat gewasbeschermingsmiddelen plaats. In deze brief vragen we uw aandacht voor de rol die bestrijdingsmiddelen spelen in onze leefomgeving: het effect op de biodiversiteit, de risico's voor de gezondheid en de grote tekortkomingen van het toetsingskader voor de risicobeoordeling van bestrijdingsmiddelen.

Het is slecht gesteld met de biodiversiteit in Nederland. In landbouwgebieden nam de biodiversiteit de afgelopen 30 jaar [af met 50%](#). Nederland is na Malta [koploper in de EU](#) met het hoogste bestrijdingsmiddelengebruik per hectare agrarische grond. Uit de [bestrijdingsmiddelenatlas](#) blijkt dat er in veel oppervlaktewateren forse overschrijdingen zijn van de milieukwaliteitsnormen, waardoor het waterleven schade kan ondervinden. Volgens [Wageningse onderzoekers](#) zijn bestrijdingsmiddelen een belangrijke oorzaak voor de dramatische afname van insecten, o.a. een afname van [67% in loopkevers](#) in 27 jaar in Wijster. Ook de populaties van [boerenlandvogels](#) nemen dramatisch af. Dit alles leidt tot problemen met de bestuiving van gewassen, de bodemvruchtbaarheid en de beschikbaarheid van schoon water.

Bestrijdingsmiddelen vormen ook een risico voor de menselijke gezondheid. Boeren, tuinders, werknemers en [omwonenden](#) van bespoten velden lopen risico op verschillende ziektes. Volgens [Unicef](#) wordt maar liefst één op de twaalf Nederlandse kinderen blootgesteld aan te hoge concentraties bestrijdingsmiddelen. Daarmee staat Nederland in de top vijf van welvarende landen met de meest giftige leefomgeving voor kinderen. Boeren en werknemers die met bestrijdingsmiddelen werken hebben een hoger risico op parkinson. De ziekte van Parkinson is de snelst groeiende hersenziekte ter wereld en ook in Nederland is het aantal mensen met parkinson de afgelopen 10 jaar met [30% toegenomen](#). Wetenschappers wijzen op een mogelijk verband tussen chronische blootstelling van kinderen aan lage hoeveelheden [bestrijdingsmiddelen en autisme en ADHD](#). Daarnaast zijn er steeds meer aanwijzingen voor een relatie tussen blootstelling aan bestrijdingsmiddelen en verschillende [kankersoorten, longaandoeningen, voortplantingsproblemen en immuuniteitsproblemen](#).

Dit vraagt om een betere inzet op de afbouw van het middelengebruik en een verbetering van het toelatingsbeleid. Er is toekomstperspectief nodig voor de boeren met de juiste financiële prikkels. Hieronder geven wij aan wat nodig is.

1. Minimaal 50% reductie van het gebruik en de risico's van bestrijdingsmiddelen in 2030

Hoewel de Verordening duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen (SUR) van tafel is, en daarmee de doelstelling van 50% reductie van gebruik en risico's van middelen, blijft dit doel onverkort van groot belang voor een toekomstbestendige Nederlandse landbouw. Waar Europa het laat afweten is de Nederlandse overheid aan zet voor onze leefomgeving. De uitfasering van de meest giftige stoffen, de kandidaten voor vervanging en de PFAS bestrijdingsmiddelen, is hier onderdeel van. De Tweede Kamer heeft in 2021 een [motie](#) aangenomen om bestrijdingsmiddelen volledig uit te faseren in 2035. Wij stellen dan ook voor om de doelstelling van 50% reductie van gebruik én milieu-impact, inclusief de meest giftige middelen, zo snel mogelijk op te nemen in het Nationaal Actieplan (2026), het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming van LNV en in wetgeving zoals de Omgevingswet of eventueel via de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden en onderliggende regelgeving.

2. Tekortkomingen in het toelatingskader

Er bestaan grote twijfels bij de grondigheid van het toelatingsbeleid van het Ctgb, zoals ook weer blijkt uit twee recente Zembla uitzendingen¹. Het Ctgb blijft herhalen dat middelen veilig zijn, maar redeneert risico's weg: cumulatieve effecten van verschillende gifstoffen, mogelijke neurotoxiciteit en blootstelling via huisstof worden niet meegenomen in de risicobeoordeling. Ook [geeft het Ctgb zelf aan](#) dat de toetsingskaders voor mogelijke gezondheidsschade (in het bijzonder voor neurologische ziektes, zoals Alzheimer, ALS en parkinson) niet adequaat zijn. En hoewel het Ctgb aangaf dat glyfosaat veilig is, bleek uit onderzoek van het [Ramazini Instituut](#) dat lage (veilig geachte) doseringen leukemie veroorzaken bij ratten: de helft stierf voordat ze 1 jaar waren. Uit het [SPRINT onderzoek](#) en onderzoek van [burgerinitiatief Meten=weten](#) blijkt dat bestrijdingsmiddelen zich aan stofdeeltjes en via verdamping over grote afstanden verspreiden, en in bodem, water, lucht en vegetatie, tot diep in natuurgebieden worden aangetroffen. Dit veroorzaakt extra blootstelling en risico's voor de volksgezondheid en biodiversiteit.

Recent heeft het [Europese Hof van Justitie](#) geoordeeld dat het toelatingsbeleid van het Ctgb tekorten heeft. Ze moeten bij de risicobeoordeling de meest actuele beschikbare wetenschappelijke en technische kennis betrekken en hierbij een eigen afweging maken, ook als een middel is goedgekeurd door een ander land. De bescherming van de gezondheid van mens en dier en van het milieu moeten volgens het Hof voorrang hebben op de verbetering van de teelt van planten. Deze uitspraak en de Zembla-uitzendingen zetten vraagtekens bij de werkwijze van het Ctgb: wij menen dat het goed is de beoordelingssystematiek en werkwijze te onderzoeken om zorg te dragen dat de bescherming van mens, dier en milieu prioriteit heeft.

Verder pleiten we voor de volgende concrete verbeteringen van de beoordeling door het Ctgb:

- Het **toelatingscriterium** dat het Ctgb bepaalt voor water (maximaal veilige grenswaarde), is minder streng dan de ecologische norm van de KRW. Hierdoor vinden er op veel plaatsen overschrijdingen van de KRW milieunormen plaats. Het Ctgb moet daarom bij de toelating ook toetsen aan de grenswaarden voor bestrijdingsmiddelen die uit de KRW voortvloeien, in lijn met het [advies van de RLI](#).
- Sommige werkzame stoffen zijn zo toxisch, dat deze pas kunnen worden gemeten als de norm 10 tot meer dan 100 x wordt overschreden. Daardoor is er een grote witte vlek in de kennis over de vervuiling van het water. Wij pleiten ervoor, dat zolang dergelijke stoffen **niet toetsbaar** zijn met beschikbare meetmethoden, het middel niet toegepast wordt.
- De beoordeling van het Ctgb op biodiversiteit schiet bij de veldproeven tekort om **generatie-effecten (van insecten)** te meten, omdat er maar gedurende 1 teeltseizoen wordt gemeten. Bovendien ontbreekt een goede beoordeling op de effecten van de foeragerende niet bestuivende insecten. Wij pleiten ervoor dat de minister het Ctgb opdracht geeft om de procedures aan te passen en deze effecten op de insecten wel mee te nemen in de beoordeling.
- Het **stapelingseffect** wordt minimaal meegenomen. Het gaat dan om het na elkaar gebruiken van bestrijdingsmiddelen met dezelfde werkzame stof, waardoor de veilige hoeveelheid van deze werkzame stof kan worden overschreden. Het Ctgb heeft in 2021, om stapeling tegen te gaan, restricties in het gebruik van middelen op basis van 4 stoffen opgenomen. Wij menen dat het Ctgb bij de risicobeoordeling bij alle middelen na moet gaan of er sprake kan zijn van stapeling en restricties opneemt waar nodig.
- In Nederland veroorzaakt de glastuinbouw nog altijd veel normoverschrijdingen in het oppervlaktewater. Wij pleiten ervoor dat de minister zich inzet om kassen niet als gesloten systeem te laten beoordelen zodat overschrijding van de ecologische normen drastisch wordt beperkt.
- Ook de Europese beoordeling van de werkzame stoffen die wordt uitgevoerd door de EFSA kent grote tekortkomingen. 159 wetenschappers waarschuwden hiervoor in een [wetenschappelijke brandbrief](#) over de hertoelating van glyfosaat. Zo worden cumulatieve effecten van cocktails van bestrijdingsmiddelen en neurologische effecten niet, of niet op de juiste wijze, beoordeeld. Negatieve effecten op schimmels en bacteriën in de bodem en in de darmen worden niet onderzocht. Wij pleiten ervoor dat het Ctgb, deze risico's ondervangt in de nationale beoordeling en vanuit het voorzorgsprincipe handelt.
- We menen verder dat het Ctgb een heldere en concrete uitwerking dient te maken van het **voorzorgsprincipe** - conform de recente uitspraak van het Europese Hof van Justitie – bij de beoordeling van middelen voor de bescherming van de gezondheid van mens en dier en van het milieu.

¹ Zembla uitzendingen 11-04-2024 (glyfosaat), 25-09-2023 (Bollengif in Boterveen)

3. Alleen biologische landbouw in en nabij Natura 2000 en in grondwaterbeschermingsgebieden (GWB)

Het is belangrijk om onze kwetsbare natuurgebieden, drinkwater en oppervlaktewater goed te beschermen voor voldoende en betaalbaar drinkwater, en een gezonde en biodiverse leefomgeving. Volgens de [Europese Richtlijn duurzaam gebruik](#) pesticiden moeten lidstaten bestrijdingsmiddelen verbieden dan wel minimaliseren in kwetsbare gebieden. Uit een recent gepubliceerd onderzoek van Natuur & Milieu² blijkt dat Rijk en provincies amper beperkingen stellen aan het gebruik van bestrijdingsmiddelen in Natura2000-gebieden, grondwaterbeschermingsgebieden en zelfs in enkele waterwingebieden. In deze kwetsbare gebieden worden gewassen geteeld waarbij vaak veel bestrijdingsmiddelen worden gebruikt, zoals bloembollen, fruit en aardappelen.

De [vervuiling van onze drinkwaterbronnen](#) en de slechte staat van onze natuurgebieden tonen aan dat dit gebruik van bestrijdingsmiddelen zeer onwenselijk is. In 2022 is een motie aangenomen die oproept tot een verbod op bestrijdingsmiddelen in grondwaterbeschermingsgebieden. Deze is tot heden nog niet uitgevoerd.

Wij adviseren om:

- in deze Natura2000- en Gwb-gebieden alleen nog biologische landbouw (of gelijkwaardig) toe te staan. Hierdoor kan het biologisch areaal verdubbelen van de huidige 80.000 naar 160.000 ha, wat bijdraagt aan de nationale doelstelling om in 2030 15% biologische landbouwgrond te realiseren.
- Boeren in deze gebieden financieel te ondersteunen bij de transitie en een overgangstermijn te geven.

Daarnaast bleek al eerder uit de [Holtingerveld uitspraak](#) dat voor (nieuwe) lelieteelt nabij Natura2000-gebieden een vergunningplicht geldt op grond van de Wet natuurbescherming. Deze uitspraak ligt voor hoger beroep bij de Raad van State.

4. Effectieve teeltvrije zones tot aan water

Nederland heeft volgens artikel 11 van de Europese richtlijn duurzaam gebruik pesticiden ook de verplichting **effectieve bufferzones** rondom waterlichamen in te stellen. Nederland heeft gekozen voor teeltvrije zones van meestal slechts [50-250 cm](#). Deze zijn – gelet op de grootschalige overschrijding van de waterkwaliteitsnormen – niet effectief. De beleidsdoelstelling van LNV om normoverschrijdingen in het [oppervlaktewater met 90%](#) te doen afnemen in 2024 t.o.v. 2014 is dan ook niet gehaald. Het is daarom noodzakelijk dat de teeltvrije zones tot aan water in het Besluit Activiteiten Leefomgeving worden verbreed.

5. Bufferzones tot omwonenden en kwetsbare groepen

Het beoordelingskader van zowel EFSA als Ctgb schiet tekort om de effecten op gezondheid goed in beeld te brengen; zowel (inter)nationale wetenschappers als instituten zoals het Ctgb, het [RIVM](#) en EFSA zijn het hier over eens. Echter, de overheid heeft als plicht burgers goed te beschermen. Daarom dienen uit voorzorg, landelijk voorgeschreven, ruime en effectieve [bufferzones van 250 meter](#) tot aan woningen, scholen, parken en zorginstellingen ingesteld te worden, waarin geen chemische-synthetische bestrijdingsmiddelen worden gebruikt (en groter als daar aanleiding toe is). De telers van wisselteelten met hoog gebruik van bestrijdingsmiddelen (zoals bollen) zijn hiervoor zelf verantwoordelijk. Het instellen van dergelijke zones beschermt mensen tegen het risico op gezondheidsschade, maar ook de mensen [die al parkinson hebben](#).

6. Sierteelt verwijderen van de lijst rustgewassen Nitraatrichtlijn

Wij pleiten voor het verwijderen van alle sierteelten (zoals lelies, narcissen en pioenroos) van de lijst met rustgewassen van de Nitraatrichtlijn. Rustgewassen moeten bijdragen aan verbetering van de bodem en afname van de uitspoeling van nutriënten. Bollen leiden echter tot [verslechtering van de bodemkwaliteit](#) en volgens de bestrijdingsmiddelenatlas tot aanzienlijk meer normoverschrijdingen in het oppervlaktewater dan andere teelten. Daarmee ondergraaft dit beleid de NPLG doelstelling om de KRW normen te halen. Bovendien zorgt het voor maatschappelijke onrust i.v.m. terechte zorgen over de gezondheid wanneer weer een lievald nabij woningen of scholen wordt ontwikkeld.

² Publicatie N&M per 11 mei op <https://natuurenmilieu.nl>

7. Ondersteuning van boeren en tuinders

Uit [pilots van de agrarische sector](#) blijkt dat reductie van milieu-impact van bestrijdingsmiddelen van ca. 50% op basis van management maatregelen mogelijk is. Kennis van bodembeheer, gewasdiversificatie, rotaties, laag-risico en biologische bestrijding zijn belangrijk voor een reductie in het gebruik en verduurzaming van de landbouw. Deze kennis moet worden opgeschaald. Daarnaast zijn financiële systeemprikkels nodig om biologische landbouw aantrekkelijk te maken voor een grotere groep boeren. We pleiten voor de volgende transitie-instrumenten:

- **Onafhankelijke teelt/bedrijfsadviseur.** Momenteel worden de boeren en tuinders door productgebonden adviseurs geadviseerd die een financieel belang hebben om bestrijdingsmiddelen te adviseren. Boeren moeten toegang hebben tot onafhankelijk adviseurs met diepgaande kennis over biologisch en duurzaam telen. In [februari 2023](#) heeft LNV aangegeven hierop stappen te ondernemen, maar het is ons onduidelijk welke concrete stappen er inmiddels zijn gezet.
- We pleiten voor verdere concretiseren van een **Groene Verzekering**, gevoed door overheid en bedrijfsleven. Hiermee worden financiële risico's van telers afgedekt die aantoonbaar minder bestrijdingsmiddelen gebruiken, en draagt daarmee bij aan afname milieulast. Een haalbaarheidsstudie in opdracht van LNV is positief ontvangen door de stakeholders.
- [Onderzoek in opdracht van LNV](#) (oktober 2023) toont aan dat een **gedifferentieerde heffing op gewasbeschermingsmiddelen** kan leiden tot een forse afname in gebruik, blijkens internationale ervaringen. De opbrengst wordt gebruikt voor verduurzaming van de sector. Het Ministerie van Financiën beschouwt het als kansrijke maatregel en heeft het [als fiche opgenomen in het Bouwstenen rapport](#).
- Door de **vraag naar biologische producten** te stimuleren, steunen we duurzame landbouw. Het BTW tarief van alle biologische producten zou naar 1% moeten worden verlaagd. Daarnaast dient de overheid zelf het goede voorbeeld te geven en inkoopbeisen van alle (semi) overheidsinstellingen aan te passen naar een 100% duurzaamheidskeurmerk, waarvan 50% biologisch. In de EU is Nederland het enige land dat [biologische boeren](#) financieel niet ondersteunt.

Wij vragen u in uw hoedanigheid als volksvertegenwoordiger om de hierboven genoemde problemen en oplossingen bij de Minister onder de aandacht te brengen en aan te dringen hierop actie te ondernemen. De ernst van de verontreiniging van de leefomgeving met bestrijdingsmiddelen en risico's voor de gezondheid laten geen uitstel of vrijblijvend beleid toe. Wij zijn graag bereid om deze brief verder aan u toe te lichten.

Met vriendelijke groet,

Rob van Tilburg
Directeur Programma's Natuur & Milieu
Mede namens:

- Natuurmonumenten
- Vogelbescherming Nederland
- Urgenda
- De Vlinderstichting
- SoortenNL
- FNV
- Parkinson Vereniging
- Meten=Weten
- PAN Netherlands
- Caring Farmers
- Caring Doctors
- Aardige burens

